

לקראת כנס השקת טקסונומיית האקלים

שלום לכולם,

אני שמח ומתרגש להיות כאן היום.

את דברי אפתח בציטוט של הלל הזקן ממסכת אבות פרק א', משנה י"ד :

"אם אין אני לי, מי לי. וכשאני לעצמי, מה אני. ואם לא עכשיו, אימתי".

במילות הקוד הקצרות התווה הלל הזקן את האחריות של האדם כלפי עצמו, כלפי החברה בה הוא חי, והזמן הקצר העומד לרשותו.

על האדם לקחת אחריות על גורלו, עליו ליזום ולפעול בנחישות למען שיפור תנאי חייו ועולמו. אקטיביות ולא פסיביות, יוזמה ולא הסתמכות על אחרים, היא שתביא להישגים.

עם זאת, אין הפרט יכול להגיע למיצוי יכולתו מבלי שהוא נעזר בחברה שהוא חי בתוכה, תורם לה ונתרם על ידה בעת ובעונה אחת.

אם חש אדם שעליו לעשות מעשה נכון וראוי, אין סיבה שידחה את עשייתו לטווח רחוק, אלא חשוב לפעול כאן ועכשיו.

לאחר פתיח זה אציין כי יש לי את הזכות הגדולה לבחור את המקומות בהם אני מעוניין להיות ואת הנושאים בהם אני מעוניין להיות מעורב.

בימים אלה, בין היתר, אני מכהן כיו"ר הועדה המייעצת של מרכז אריסון ל-ESG. המרכז, במימון קרן אריסון, הינו המרכז האוניברסיטאי הראשון בישראל העסק בנושא ESG, כאשר מטרתנו הינה לפעול בדרך של מחקר, הוראה וקשרים עם התעשייה על מנת להטמיע שיקולי סביבה, חברה וממשל בליבת העסקים של תאגידים.

וכתמה כללית – אני בוחר להיות במקומות ולעסוק בנושאים שיש בהם חשיבות ופוטנציאל על מנת שנחיה כאן במדינה משק, כלכלה וחברה טובים יותר – בעיקר בראיה צופה פני עתיד ובחשיבה שלא מונעת מחשיבה קצרת טווח ואינטרסים כלכליים, אלא, חשיבה ארוכת טווח ככל שניתן.

ואפתח בכך ששום נושא לא יכול להיות פחות אידיאולוגי משינוי האקלים ומשמעויותיו שנגרם על ידי בני האדם. לאף אחד אין סיבה רציונלית או רגשית לרצות שמוצרים מבוססי פתמן ומתאן מעשה ידי אדם יגרמו להתחממות או לנזק אחר. כל סוציאליסט, ליברל, שמרן, עצמאי, ריאקציונר או אנרכיסט שפוי היה שמח אם היינו יכולים להשתמש במוצרים האלה כדי לשמור על חום או קרירות, תלוי בעונה, או כדי לעזור לנו לנוע ברכב, ברכבת או במטוס, או לאינספור מטרות יקרות ערך אחרות ולא יהיה נזק בגינם.

אבל משאלות אינן מציאות, ושינויי אקלים שנגרמו על ידי בני אדם הם אמיתיים ולא ניתנים להכחשה. לא רק זאת, שינוי האקלים שנגרם על ידי האדם הוא בעיה כלכלית אובייקטיבית, לא רק סביבתית וחברתית, ומהווה סיכון לירידה עצומה בתפוקה הכלכלית ובפגיעה עצומה בתעשיות רבות.

אפשר היה לחשוב שההשלכות המשכנעות של מציאות אובייקטיבית זו יגרמו למחויבות עולמית, כמו גם, לאומית ציבורית-פרטית מרוכזת, כולל הגורמים המייצגים כאן היבטי ממשל ושירות ציבורי משמעותי, נטולת אידיאולוגיה או חלוקה מפלגתית, לטפל בעובדה של שינויי אקלים שנגרמו על ידי האדם.

ולצער, תאגידים ומשקיעים מוסדיים לא נותנים משקל ותשומת לב מספקים למה שמכונה גורמי ESG, ובמיוחד שינויי אקלים, כמו גם, טוענים כי נאמנותם ללקוחותיהם בהיבט של מה שמוגדר "חובת האמון" מחייבת התמקדות אך ורק בתשואה ההולמת. בעשותם כן, הם במידה רבה מתעלמים או מטשטשים את השאלה העובדתית האם בהשקעות אלה על התשואה המתקבלת, יש בהם בכדי להשפיע שלילית על שינויי אקלים ויש בכך בכדי להוות סכנה לכלכלה שלנו, למשקיעים, ליציבות הסדר העולמי ולכדור הארץ עצמו ובוודאי לדורות ההמשך. האם הנאמנות הינה לטווח הקצר בלבד? האם יש להביא בחשבון השפעות חיצוניות לצד התשואה (מה שנהוג לקרוא Externalities)? מבקש להשאיר אתכם עם שאלות אלה. בעיני, שילוב של מנהיגות ערכית, מתחשבת, צופה פני עתיד לצד הבנה כלכלית.

וכל זאת בשעה שקיים קונצנזוס כי משבר האקלים הוא האתגר המכונן העומד בפני האנושות. הערכת סיכון זו נתמכת במחקרים רבים ומהבולטים שבהם הינו המחקר שנערך על ידי ה-World Economic Forum, בו צוינו סיכונים האקלים בפרט וסיכונים חברה וממשל בהרחבה, בקבוצת עשרת הסיכונים המשמעותיים איתם על העולם להתמודד.

דו"ח מצב האקלים העולמי של הארגון המטאורולוגי העולמי מאשר כי שנת 2023 שברה כל מדד אקלימי. זו הייתה ללא ספק השנה החמה ביותר שתועדה. מעולם לא היינו קרובים כל כך – גם אם באופן זמני – לגבול התחתון של 1.5 מעלות צלזיוס של הסכס פריז בנושא שינוי האקלים. גלי חום, שיטפונות, בצורות, שריפות וציקלונים טרופיים עזים זרעו הרס בכל יבשת וגרמו להפסדים סוציו-אקונומיים עצומים. ריכוזי גזי החממה המשיכו לעלות. תכולת חום האוקיינוס ומפלס הים הגיעו לשיאים שנצפו, וקצב העלייה מואץ. היקף הקרח בים האנטרקטי שבר שיאים נמוכים שנצפו. הפגיעה במגוון הביולוגי יש בה בכדי לסכן את הביטחון התזונתי ועוד.

ראי לציין בהקשר זה גם את דו"ח מבקר המדינה בו נכתב כי יש להכיר במשבר האקלים כאיום אסטרטגי. יש להגדיר את שינוי האקלים והצורך בבניית חוסן אקלימי כיעד אסטרטגי לאומי וחלק ממפת האיום הלאומית. תכנון ויישום תוכנית ההיערכות לשינוי אקלים הם מהלכים קריטיים להתמודדות נכונה עם התרחישים הצפויים, ולכן יש לתרגם אסטרטגיה זו למדיניות, לחקיקה וכן להקצות תקציבים ייעודיים.

אם יש ודאות אחת בעולם האקלימי, זה שינוי. שנת 2024 והשנים הקרובות יביאו עימם אירועים צפויים ובלתי צפויים, שחלקם בוודאי ישנו את הנוף האקלימי לצמיתות.

כדי לנווט בהצלחה במרחב מורכב ומגוון זה, חברות נכון שישקלו צעדים כגון אימוץ גישות משולבות ומגוונות יותר לניהול סיכונים וסיכויי האקלים, כולל על ידי זיהוי בעלות פנימית על הנושא, בניית בקורות פנימיות, קביעת תקציבים למומחיות חיצונית ומיפוי דרישות רגולטוריות חוצות תחומי שיפוט.

הסיכונים הסביבתיים אינם מתוחמים רק ל "E" שב-ESG והם משפיעים על נושאים חברתיים, בריאותיים, דמוגרפיים וזכויות אדם (וניתן לציין בקשר זה את החלטת בית הדין האירופי לזכויות אדם שעמד על הקשר בין זכויות האדם ומשבר האקלים וציין כי מדיניות אקלים רפה מצד ממשלות היא הפרה בסיסית של זכויות אדם).

לצד ההתבוננות בצד של סיכונים האקלים, ניתן לראות את האתגר גם כאתגר הטומן בחובו הזדמנויות רבות, למציאת פתרונות חדשניים ורווחיים לבעיות החברתיות וסביבתיות ובכך עשוי גם לחדד את שאלת מטרתה של כל חברה עסקית, כאשר זו מיועדת למצוא פתרונות רווחיים לבעיות של בני האדם וכדור הארץ חלף התרחיש של מקסום רווח אגב יצירת פגיעה פוטנציאלית בתשתיות הסביבה והחברה.

ככל שהשיח בנושא ממשיך להתפתח, ארגונים שניגשים לסיכונים והזדמנויות סביבתיים וחברתיים אגב איזון של יצירתיות, סקרנות ומיקוד אסטרטגי, תוך הקשבה למגוון נקודות מבט של בעלי עניין, עשויים לנווט בצורה הטובה ביותר עם האתגרים והשאלות שהוא מציב, יביאו להשאת ערך התאגידים ויפעלו לקידום קיומם של משק, סביבה, כלכלה וחברה ברות קיימא. ואין מדובר כאן ב-Compliance. זהו עולם שהציפייה בו להיות Beyond Compliance.

במטרה לפעול לעתיד בר קיימא, יש לפעול בעצימות גבוהה יותר למעבר התעשייה לתעשייה ירוקה, בין היתר, בדרך של פיתוח מנגנוני תמריצים שמאיצים אימוץ טכנולוגיות ברות קיימא, לייצר שותפויות בין מנהיגי התעשייה, קובעי מדיניות ומוסדות מחקר זאת בכדי לטפח חדשנות ושיטות עבודה ליישום טכנולוגיות ירוקות, לקבוע את המסגרות הרגולטוריות המחייבות ולאמץ עקרונות של כלכלה מעגלית להפחתת הפסולת, קידום יעילות המשאבים ומזעור ההשפעה הסביבתית.

ואכן, הגם מה שצינתי עד כה, בדומה לממשלות, הקהילה העסקית וקהילת המשקיעים המוסדיים נעות לאט מדי כדי להתמודד עם שינויי האקלים, אגב קיום החשש מהתממשותן של השלכות קטסטרופליות.

ובהינתן המודעות בארץ ובעולם לקיומם ולהיקפם של סיכונים פיננסיים שנובעים מפוטנציאל הנזק של אירועים ותהליכים שקשורים לשינויי האקלים, התממשות של סיכונים אלה עלולה לבוא לידי ביטוי כהתממשות סיכונים פיננסיים קלאסיים לרבות סיכונים אשראי, שוק, נזילות, תפעול ומוניטין, ובמקרים קיצוניים אף להשליך על יציבות תאגיד בנקאי, סולק, תאגיד מבטח, המערכת הפיננסית או הכלכלה הריאלית. התאגידים חשופים בפני סיכונים אלה הן באופן ישיר והן באופן עקיף. נזק ישיר עלול להיגרם לתאגיד, למשל, במקרה של פגיעת אירוע קיצון אקלימי בתשתיותיו הפיזיות שהן הכרחיות לשם המשכיותו העסקית. נזק עקיף עלול להיגרם בעקבות פגיעה בלקוחות התאגיד, בערך הבטוחות שבהן הוא מחזיק, בערך תיק ההשקעות שלו וכיו"ב.

תהליך ההפנמה של הסיכונים הפיננסיים שקשורים לאקלים בא לידי ביטוי בעלייה משמעותית בהיקף האסדרה האקלימית בעולם. המאסדרים הפיננסיים משקיעים מאמצים בפיתוח עקרונות להתמודדות נאותה

ESG אוניברסיטת רייכמן | מרכז אריסון ל-

של המערכות הפיננסיות עם סיכוני האקלים ואמצעים להפחתת הסיכונים. בין היתר, מתרחב הפיתוח של כלים ומתודולוגיות לזיהוי ולהערכה של סיכוני אקלים, מתגבשים עקרונות לניהול הסיכונים, נקבעות דרישות לגילוי מידע בנושאי סביבה וננקטים צעדים לעידוד המעבר ל"מימון ירוק".

מכאן, לצד הסיכונים וההזדמנויות הגלומות בעולם האקלימי, קיימת חשיבות רבה לפיה נכון ורצוי שדירקטוריונים כיום יסתכלו ויבחנו השפעות סביבתיות וחברתיות לא פחות מאשר את הביצועים הפיננסיים ולקבל החלטות מנקודת מבט רחבה זו. סיכוני אקלים צריכים להיחשב לסיכוני ליבה עסקיים ויש להעריכם כחלק מהאסטרטגיה העסקית. מכיוון שההשפעות של שינויי האקלים – והסיכונים שהם מציבים – משתנים ללא הרף, ניתוח סיכונים צריך להתבצע באופן קבוע.

בפועל, משמעות הדבר היא כי דירקטוריונים והנהלות צריכים להגדיל במידה ניכרת את התבוננותם והתמודדותם, ובנוסף למשימות המסורתיות יותר, עליהם להרחיב דעת ודיון לתוך נושאים כגון שימושי קרקע, אנרגיה, מים ופליטות; זכויות אדם, שוויון הזדמנויות וגיוון; כמו גם אתיקה וסטנדרטים פנימיים אחרים החלים לא רק בתוך הארגון, אלא גם על שרשרת האספקה של הארגון.

ומכיוון שאנו חיים בעולם גלובלי, נכון לציין שישראל משתרכת מאחור בכל מה שקשור לרגולציה בנושאי ESG ונידרש ככל שאנו חפצי חיים, לבצע התאמה למקובל במשקים איתם אנו סוחרים, אחרת אנו עלולים להפוך למשק רובינסון קרוזו. ההתאמה הינה רחבה, רלוונטית לעולמות הרגולציה, דיווח חשבונאי, גילויים וכמובן, עולמות המימון ועוד.

בעולם, בשנים האחרונות, אנו עדים למגמה של פרסום דוחות ESG אחידים וברי השוואה. הדברים מקבלים משנה תוקף עם פרסומן של רגולציות דיווח ESG משמעותיות באיחוד האירופי ובארה"ב בשנה האחרונה, ובמקביל פרסום תקני ה-ISSB שמשלימים את המהלך וצפויים להפוך בשנים הקרובות לסטנדרט דיווח ESG בינלאומי מוביל. התפתחויות משמעותיות אלו יוצרות פער בין איכות ואחידות הדיווחים הקיימים כיום בישראל בנושא לבין הסטנדרט העולמי המתגבש, שעלול להוביל לפגיעה משמעותית בציבור המשקיעים בישראל.

בישראל המודעות והשיח הציבורי לגבי ESG וכנגזרת ההשקעות בתחום נמצאים בשלבי התפתחות ראשוניים ביותר ביחס למדינות המערב. בשנים האחרונות נקטו אמנם מספר צעדים על ידי הרגולטורים לעידוד התחום, אך עדיין נדרשת כבדת דרך משמעותית בכדי להדביק את הפער מול יתר העולם המערבי, על מנת שהתחרותיות של ישראל בזירת ההשקעות הגלובלית לא תיפגע. גם דיווח ה-ESG בישראל הוא חלקי, לא אחיד ולוקה בחסר, מה גם שמספר החברות המדווחות כיום על הנושא עומד על עשרות בודדות בלבד.

בהחלט נראה שבשלה העת למהלך אסדרה מקיף בישראל שיחיל חובת דיווח ESG בהתאם לתקני ה-ISSB שצפויים להפוך לסטנדרט דיווח גלובלי מוביל, כאשר נכון לפעול על בסיס מבחן המהותיות, יישום מדורג ומתואם עם היבטי הדיווח החשבונאי ועם מסגרת דיווח ה-ESG. כמו כן, בהחלט נכון לבחון את החובה ליישם את תקני ה-ISSB וחובת דיווח ה-ESG, לאו דווקא לחברות ציבוריות בלבד, אלא להרחיב גם לעבר חברות פרטיות לפי קריטריונים סקטוריאליים ומבחני מהותיות. כמובן שאלה יחייבו יצירת תקינה, תחולה ואכיפה בהתאמה.

זה יספק דחיפה משמעותית לחיזוק מעמדה של ישראל בזירת ההשקעות הגלובלית ויניב פירות בדמות שוק הון אטרקטיבי ומפותח יותר שעומד בשורה הראשונה עם המדינות המובילות בעולם, ובמקביל יתרום תרומה של ממש לשיפור ההשפעה של עסקים על הסביבה והחברה בישראל.

בעידן שבו נורמות ESG הופכות לחלק בלתי-נפרד מהשיח והפרקטיקות העסקיות ברחבי העולם על ההתפתחויות הגלובליות בתחום הדיווח בעת האחרונה, על הרגולטורים לפעול ולהצטרף למגמה על מנת שישראל לא תשאר מאחור ותתוייג כמנותקת מהמגמות המרכזיות בעולם הפיננסים על ההשלכות הפוטנציאליות של משיכת וצמצום השקעות מישראל לצד גביית פרמיית סיכון בגין אי עמידה בכללים בינלאומיים מקובלים.

לצד האצת קידום הרגולציה הפיננסית והיבטי הדיווח והשקיפות הנדרשת כפי הפרקטיקות המיושמות בעולם, אגב האתגרים הקיימים מפאת השונות בין רשויות שונות בעולם, נכון להמשיך ולקדם את חקיקת האקלים ומיסוי הפחמן, ונכון הוא ככל שניתן, לפעול להעצמת וחיזוק החקיקה בהיבטים שאלה יקבעו יעדי אקלים משמעותיים המתכתבים עם אמנת פריז, כמו גם, קביעת מיסוי פחמן במחירים התואמים את העלות במדינות המתקדמות בעולם בנושא. כמו כן, קיימת חשיבות לפעול בעצימות גבוהה יותר ולקדם את ההערכות לאדפטציה כנגזרת של שינויי האקלים, זאת הן ברמת המדינה וחשוב לא פחות ברמת הרשויות, כאשר קיימת חשיבות למעורבות המדינה במתן תמריצים ליוזמות חדשנות אקלימית באמצעות רשות החדשנות, כמו גם, לקחת חלק אקטיבי בסיוע ליצירת פלטפורמה מימונית רציפה בכל התהליך מהמיזם הראשוני ועד למועד בו ניתן להגיע ל-Scale.

פתיחת פערים משמעותיים מהעולם המתפתח בתחום עם שווקים איתם אנחנו סוחרים ו/או מהווים חלק משרשרת האספקה ו/או אלה מהווים חלק מבעלי העניין של התעשייה בישראל על הרגולציה הקיימת והמתפתחת בעולם (ונציין רק את ה-SFDR, CSDDD, תהליכי החקיקה שהעביר ה-SEC, את ה-CSRD והטקסונומיה האירופאית), עלול להביא לפגיעה משמעותית בתעשייה הישראלית, ומכאן בכלכלה ובמשק, באיכות החיים, כמו גם, עלול להביא לפגיעה ולעליה בסיכון הפיננסי של מדינת ישראל על המשמעויות הגלומות בכך. במידה מסויימת, סיכון זה עלול להעלות את הסיכון של התאגידים הפיננסיים הפועלים כאן.

ובאירוע זה שבו משיקים את הטקסונומיה הישראלית, אציין מספר מילים על חשיבותה. הטקסונומיה הישראלית מבוססת על הטקסונומיה הירוקה האירופאית, ומותאמת למשק הישראלי. הטקסונומיה יוצרת בסיס של הגדרות משותפות ואחידות, שיאפשרו בחינה יעילה ופשוטה של הערך הסביבתי והאקלימי בפעילויות כלכליות מסוימות. אימוץ של כלי זה על ידי גופים פיננסיים וחברות ריאליות צפוי לעודד השקעות התורמות תרומה משמעותית לסביבה ולאקלים, ובכך לסייע במעבר לכלכלה דלת פחמן של המשק בישראל.

הייחודיות של הטקסונומיה באיחוד האירופי היא שמעבר לחובת הגילוי הקיימת על הגופים הפיננסיים וחלק מהחברות הריאליות, הטקסונומיה מייצרת קריטריונים מדידים שמגדירים פעילויות בנות קיימה. הטקסונומיה מאפשרת יצירה של סטנדרט אחיד לפעילויות שתורמות תרומה משמעותית לסביבה ולאקלים, ובכך מסייעת במניעת התיירקקות (גרינוש). מכיוון שכך, קיימת חשיבות רבה שהגופים הפיננסיים והחברות הריאליות יטמיעו את הטקסונומיה הישראלית זאת על מנת לקדם את המעבר שלהן לכלכלה בת קיימה, קידום שכמובן ישפיע על השוק והכלכלה כמכלול.

ESG אוניברסיטת רייכמן | מרכז אריסון ל-

הטמעת מוצלחת של הטקסונומיה נכון שתלווה בכלים תומכים שיאפשרו לוודא שהפעילויות והפרויקטים עומדים בטקסונומיה, כמו גם, קיימת חשיבות למעקב ואכיפה על ידי המשרד להגנת הסביבה.

ומספר מילים ותובנות לסיכום :

1. למרות שאנו כמדינה וחברה מצויים במצב מורכב ואולי דווקא בגלל זה – עכשיו זה הזמן לעסוק בנושאי סביבה, חברה וממשל, כאשר אלה צריכים להפוך למרכיב מהותי בהתנהלותם של הממשלה, עסקים, משקיעים, תאגידים עסקיים, בעלי עניין והחברה האזרחית.
2. קיימת הסכמה רחבה שיש כאן הזדמנות משמעותית ונכון לייצר את מפת הדרכים המתאימה ולהפוך את האיום להזדמנות.
3. הובלת הנושא, יישומו והטמעתו מהווה אגידה מנהיגותית וערכית, מחייב מנהיגות אישית וקולקטיבית ומהווה חלק בלתי נפרד ממנהיגות ערכית.
4. קיימת חשיבות להפוך את עולמות הסביבה, חברה וממשל לחלק מהמנהיגות וה-DNA במדינה ובתאגידים, כמו גם, קיימת חשיבות לבצע ולקיים אותם ברמה של Beyond Compliance.
5. קיימת חשיבות ליישום עולמות ה-ESG בליבת הפעילות התאגידית, מרמת החזון, עובר לאסטרטגיה, מדיניות עסקית, תוכנית עבודה, ניהול סיכונים, ניטור ובקרה.
6. קיימת חשיבות רבה לפעילות מאומצת לסגירת הפערים מול העולם, עיקרו בהתייחס למדינות מולן יש לנו קשרי סחר משמעותיים. אי סגירת הפער עלול להביא אותנו לבידוד ולפגוע בכושר התחרות ובתאגידים עסקיים על ההשפעות הכלכליות משקיות.
7. קיימת חשיבות רבה לקיומם של תקנים וסטנדרטיזציה, אגב קיומה של שונות באלה גם במדינות המובילות בתחום בעולם, אגב הפיגור בו מצוייה ישראל. נכון שזו תאומץ על בסיס הרגולציה המתפתחת בעולם ושלא "נמציא את הגלגל".
8. קיימת חשיבות לקיומה של חקיקה מרחיבה, עכשווית וצופה פני עתיד הן בהיבט של חוק האקלים והן בהיבט של חוק מס הפחמן.
9. קיימת חשיבות לפעול על מנת לתמרץ פירמות ליישם ולהטמיע את עולמות ה-ESG (מקל וגזר).
10. לצד היתרונות שעשויים לקום ביישום בוודאי יהיו מחירים לאלה שיבחרו שלא ליישם.
11. זוהי המשמרת שלנו. פאסיביות בנושא אינה חלופה רלוונטית.
12. העלות של "לא לפעול" עלולה להיות גבוהה משמעותית מהעלות של "לפעול".

וחשוב שנשאל את עצמנו, היכן מתחילה ומסתיימת אחריותנו במשמרת שלנו לגבי דורות ההמשך ויצירת סביבה, משק, כלכלה וחברה בנות קיימא?

ואל לנו לשכוח את שכתוב בספר ירמיהו ויחזקאל: "אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה".

למימוש מוצלח של תהליכים אלו עשויה להיות השפעה חיובית על המדינה, משק, כלכלה, חברה ואיכות החיים של כולנו.

תפקידנו הינו להפיץ בריאות ולא למנוע את החולי. חייבים להפוך את הנטל לנכס ולהפוך את האיום להזדמנות.

בואו ביחד בואו נבנה עתיד בר קיימא.

תודה רבה.

כתב: יאיר אבידן, יו"ר הועדה המייעצת, מרכז אריסון ל-ESG, אוניברסיטת רייכמן